

TERORIZAM I TERORISTIČKI NAPADI

Čim pomislimo da smo sigurni i da živimo u sigurnoj zemlji dogodi se upravo suprotno

Statistički pokazatelji govore da s rastom i povećanjem modernih tehnologija terorizam jača i predstavlja sve veću opasnost te postaje globalna sigurnosna prijetnja. Naša spremnost u borbi protiv terorizma treba zauzeti važan dio svakodnevice i biti u fokusu javnosti

mr.sc. **Donata Strbat**,
mag. iur.

KADA SPOMENEMO terorizam, teroristički napad ili samo prijetnju većina ljudi u nevjerici pomisli kako se to ne događa kod nas već negdje drugdje ili da je to možda ipak dio neke filmske scene. Još uvijek nismo svjesni da je terorizam realnost koja se događa i nama i koja postaje sve važnijom temom u Republici Hrvatskoj, u zemlji mlade demokracije i još mlađeg ulaska u članstvo Europske unije. Kada malo bolje razmislimo ipak si moramo priznati činjenicu da smo, "mi Hrvati", dio velike europske obitelji, još jedna zvijezda na zastavi EU, da smo priznata i poznata europska zemlja i da sve to ima svoje dobre i loše strane. U modernoj europskoj zemlji koju vrebaju dobre ali i loše situacije, djela, opasnosti, nažalost, i terorizam pronalazi svoje mjesto. Stoga se s pravom pitamo je li Hrvatska "sigurna zemlja"?

Definicija terorizma

Terorizam je smišljena uporaba nezakonitog nasilja ili prijetnje nezakonitim nasiljem radi usadivanja straha s namjerom prisiljavanja ili zastrašivanja vlasti ili društva kako bi se postigli ciljevi koji su politički, vjerski ili ideološki. Izraz teror prvi put je upotrijebljen tijekom francuske građanske revolucije kako bi se ukazalo

na opće stanje straha koje je namjerno stvoreno u političke svrhe. Terorizam se treba promatrati kao izraz političke strategije te se u skladu s time definira kao tajno djelovanje pojedinaca, nelegalnih organizacija kroz nezakonitu uporabu sile ili nasilja protiv osoba ili imovine kako bi se izvršio pritisak na vladu, civilnu populaciju ili neki njihov segment, u cilju postizanja političkih ili društvenih ciljeva. Terorističkim akcijama pojedinih organizacija nastoji se skrenuti pozornost na probleme određenih skupina i frakcija, a najpogodniji način za postizanje ciljeva jesu ubojstva predstavnika države i nedužnih građana i napadi na društvena dobra. Kada se u nekoj državi uprava služi takvim aktima riječ je o strahovladi.

Postoje tri glavne vrste terorizma: Individualni terorizam; Organizirani terorizam kojeg zagovaraju skupine koje zastupaju različite ideologije kao primjerice ekstremna ljevica ili ekstremna desnica te Državni terorizam. U RH terorizam je opisan u odredbi članka 97. Kaznenog zakona Republike Hrvatske (NN 125/11), u posebnoj dijelu, u devetoj (IX.) glavi, pod nazivom Kaznena djela protiv čovječnosti i ljudskog dostojanstva.

Propisane su i kazne zatvora za terorističke napade - od tri do petnaest godina, kao i za prijetnje - od jedne do osam godina.

Terorizam u EU i statistički podaci

Prema Izvješću Europol iz 2021. godine o stanju terorizma u EU-u zabilježeno je 57 pokušaja terorizma (što uključuje

uspješne, neuspjele i izbjegnute pokušaje) u 2020. godini, dok ih godinu ranije bilo 55. Od toga su 10 džihadistički teroristički napadi u Austriji, Francuskoj i Njemačkoj. Iako predstavljaju samo šestinu svih napada u EU-u. Džihadistički teroristi krivi su za više od polovice smrtnih slučajeva (12) i gotovo svih ozljeda (47). Ukupan broj smrtnih slučajeva i ozljeda u EU-u udvostručio se s 10 smrtnih slučajeva i 27 ozljeda u 2019. na 21 smrtni slučaj i 54 ozljede u 2020. U Francuskoj i Španjolskoj dogodilo se ukupno 14 etno-nacionalističkih i separatističkih terorističkih napada, a 24 napada izvršile su ljevičarske ili anarhistične terorističke organizacije ili pojedinci, sve u Italiji. U većini slučajeva ti su napadi bili usmjereni na privatnu i javnu imovinu, poput financijskih institucija i državnih zgrada. Tri države članice EU-a (Njemačka, Belgija i Francuska) doživjele su 2020. četiri pokušaja terorizma potaknuta desničarskim ekstremizmom. Međutim, samo je jedan od njih dovršen. Unatoč gore navedenim, nezavidnim statistikama mora se priznati da je Europol danas opremljen za borbu protiv kriminala i terorizma više nego ikad.

Mjere EU-a za sprečavanje napada

Mjere EU-a za sprječavanje novih napada uključuju provjere na europskim granicama, bolju policijsku i sudsku suradnju u praćenju osumnjičenih i sudskom prognozu počinitelja, borbu protiv organiziranog zločina, mjere protiv radikalizacije itd.

Nakon nekoliko terorističkih napada u Europi i kako bi se zaštitila sigurnost

unutar schengenske zone, u travnju 2017. uvedene su sustavne promjene na vanjskim granicama za sve ljude koji ulaze u EU - uključujući građane EU-a. Kako bi se zabilježilo kretanje građana izvan EU-a po schengenskom području i ubrzale kontrole, Parlament i ministri EU-a u studenom 2017. dogovorili su novi biometrijski sustav registracije ulaska i izlaska koji je operativan od 2022. Također, putnici iz zemalja izvan EU-a koji ne trebaju vizu za ulazak u EU, pregledavaju se putem Sustava EU-a za informacije o putovanjima i njihovu odobrenju (ETIAS).

Od 2015. godine, nakon migracijske krize, kao i povećanja prekograničnih terorističkih prijetnji, brojne države Schengena uvele su privremenu kontrolu na svojim granicama. Te su se kontrole u nekoliko navrata produljivale i od tada se primjenjuju u nekim zemljama. Pandemija koronavirusa potaknula je neke države da vrate kontrolu unutarnjih granica 2020. godine, pokušavajući kontrolirati širenje virusa. Parlament je više puta kritizirao nastavak unutarnjih graničnih provjera u schengenskom području i dopušta ih samo kao krajnju mjeru.

Europska granična i obalna straža trebala bi imati dodatnih 10 000 pripadnika do 2027. kako bi učinkovito osigurala 13 000 km vanjskih kopnenih granica Europe i gotovo 66 000 km na moru. Oni bi na zahtjev bilo koje države članice izvršavali nadzor i upravljanje migracijama te se borili protiv prekograničnog kriminala. U rezoluciji usvojenoj u srpnju 2021. zastupnici su podržavali stvaranje novog Fonda za integrirano upravljanje granicama (IBMF) i dodjelu 6,24 milijarde eura. IBMF treba pomoći u poboljšanju kapaciteta država članica u upravljanju granicama, uz istovremeno osiguravanje poštivanja temeljnih prava.

Pojedinci odgovorni za napad na božićni sajam u Berlinu koristili su brojne identitete kako bi izbjegli graničnu kontrolu i policiju. Ovaj slučaj, uz brojne druge, ukazuje na važnost efikasne razmjene informacija između odgovornih - policije, sudske vlasti i obavještajnih službi - u državama članicama. EU već ima brojne baze podataka i informacijske sustave za upravljanje granicama i unutarnju sigurnost. Parlament se trenutno fokusira na pravila koja će omogućiti veću interoperabilnost baza i simultani rad različitih sustava. Policijska agencija EU-a Europol podržava razmjenu podataka između nacionalnih policija i funkcionira kao

središnjica. U svibnju 2016. Parlament se složio da Europol dobije nove ovlasti kako bi se poboljšala borba protiv terorizma te postavila nova specijalizirana protuteroristička jedinica (pokrenuta u siječnju 2016.). Komisija je 9. prosinca 2020., sa svojim programom za borbu protiv terorizma, predložila daljnje jačanje mandata Eurola kako bi mu se omogućilo izdavanje nove kategorije "informativnih upozor-

Borba protiv terorizma kao i terorističkih napada te prijetnji mora biti stalna, kontinuirana, neprestana kako bi se napadi i prijetnje sveli na najmanju moguću mjeru

renja" za osumnjičene i kriminalce, jačajući njegovu ulogu u istraživanju i inovacijama i dopuštajući obradu velikih i složenih skupova podataka. Zakonski prijedlog agenciji dozvoljava izravnu razmjenu podataka s privatnim stranama.

Borba protiv financiranja terorizma

Efikasna mjera za zaustavljanje terorizma je rezanje izvora financiranja i udaranje po logističkoj osnovici organizacija. Da bi to postigao, Europski parlament je 2018. ažurirao Direktivu o sprječavanju pranja novca s ciljem povećanja transparentnosti, otkrivanja osoba koje stoje iza kompanija i rješavanja rizika povezanih s virtualnim valutama i anonimnim pretplatničkim karticama. Pranje novca kazneno je djelo u svim zemljama EU-a, ali s različitim definicijama i sankcijama. Pravilima za stroži nadzor protoka novca iz 2018. željele su se zatvoriti te rupe. Vjeruje se da kriminalne aktivnosti u Europi generiraju oko 110 milijardi eura svake godine. Međutim, samo 1,1 posto prihoda stečenog kaznenim djelom se oduzima. U listopadu 2018. dogovorena su nova pravila kako bi se olakšalo zamrzavanje i oduzimanje imovine stečene kriminalom u cijelom EU-u. Parlament je 10. srpnja 2020. pozdravio novi akcijski plan Komisije za učinkovitu borbu protiv pranja novca i financiranje terorizma. Rezolucija podržava puno stroži stav "nulte tolerancije" prema zemljama koje zaostaju u uvođenju pravila protiv

pranja novca u nacionalno zakonodavstvo i poziva da se treće zemlje s visokim rizikom odmah stave na crnu listu.

Sprječavanje radikalizacije

Parlament je u travnju 2021. odobrio nova pravila kojima se od internetskih kompanija, poput Facebooka i YouTubea, traži uklanjanja ili onemogućavanje pristupa terorističkom sadržaju u svim državama članicama u roku od sat vremena od primitka naloga nadležnih vlasti. Nova pravila ne odnose se na novinarski i edukativni sadržaj. U prosincu 2020. Parlament je odobrio strategiju EU-a za sigurnosnu uniju za razdoblje 2020. do 2025. i novu Agendu za borbu protiv terorizma čiji je cilj spriječiti radikalizaciju pružajući, na primjer, mogućnosti mladim ljudima u riziku i podržavajući rehabilitaciju radikaliziranih zatvorenika.

Cilj strategije EU-a za sigurnosnu uniju Europske komisije je omogućiti bolju suradnju država članica u tri prioriteta područja: borbi protiv organiziranog i kibernetičkog kriminala; borbi protiv terorizma i borbi protiv radikalizacije. EU također radi na poboljšanju svoje vanjske sigurnosti u suradnji s državama koje nisu njegove članice.

Terorizam u Republici Hrvatskoj

U cilju borbe protiv terorizma Vlada RH je donijela Akcijski plan za prevenciju i suzbijanje terorizma koji je objavljen u NN 136/2012. Akcijski plan temeljen je na Nacionalnoj strategiji za prevenciju i suzbijanje terorizma objavljene u NN 139/2008. Pod pojmom terorizam RH "drži osmišljenu, sustavnu, namjernu uporabu nasilja, ili prijetnje nasiljem protiv ljudi ili materijalnih dobara, kao sredstva za izazivanje i iskorištavanje straha, unutar neke etničke ili vjerske zajednice a s ciljem ostvarivanja politički, vjerski, ideološki ili društveno motiviranih promjena".

Ne tako davno svjedoci smo da je predmetno mišljenje o zavjereničkim organizacijama ili skupinama demantirano nezakonitim djelovanjem jednog pojedinca, mlađe muške osobe koja je svoj čin realizirala na trgu Sv. Marka u Zagrebu, što je u konačnici proglašeno terorističkim činom.

Napad na Trgu Svetog Marka

"Dosta je bilo prevara i bezobzirnog gaženja ljudskih vrijednosti bez odgovornosti", napisao je Danijel Bezuk samo nekoliko minuta nakon krvavog napada na Markovu trgu, u Zagrebu. Naime,

javnost je ostala šokirana nakon što je dana 12. listopada 2020. godine 22-godišnji Danijel Bezuk iz Kutine, iz automatske puške pucao na Banske dvore. Tog dana je Bezuk, u 8.06 sati, dotrčao na Markov trg, ispalio rafal na zgradu Vlade i pritom policajca Oskara Fiurija koji je stajao na ulazu u zgradu Vlade pogodio s četiri metka. Drugom policajcu, kojeg je zahvatio Bezukov metak, propucan je džep na službenim hlačama. Treći je policajac prošao neokrnut. Bezuk je tada ispalio više od 20 hitaca.

Nedugo zatim Županijsko državno odvjetništvo u Zagrebu objavilo je kako je napad na Markovom trgu bio terorizam, a kaznena prijava je odbačena budući da je Bezuk istog dana počinio samoubojstvo. Je li Bezuk bio terorist, pobunjenik, radikalizirani pojedinac ostavljeno je stručnjacima da procjene a prava je istina ipak otišla u nepovrat. Prisjetimo se da je od tog nemilog događaja, dana 12. listopada 2020. godine, Markov trg ograđen željeznim ogradama i da od tada za građane i turiste nema više slobodnog prolaska trgov Sv. Marka kao ni pored zgrada Vlade i Sabora RH, koje osim željeznih ograda danonoćno čuvaju i policijski službenici Ministarstva unutarnjih poslova.

Na press konferenciji nekoliko dana poslije nemilog događaja, voditelj službe za terorizam pri Ravnateljstvu MUP-a, Krešimir Mamić istaknuo je da se u konkretnom slučaju radi o napadu na Vladu i policijske službenike koji su čuvali Vladu i kojom je prilikom u preliminarnim rezultatima istraživanja potvrđeno kako se radi o modalitetima počinjenja kaznenog djela trostrukog teškog ubojstva u pokušaju. Među ostalim je istaknuo da se ovdje ne može govoriti o radikalnim skupinama organiziranog djelovanja te da je u pitanju samoradikalizirani pojedinac. U svrhu analize napada na Markovu trgu pojašnjenje je za Direktno.hr, dao i poznati stručnjak za sigurnost prof. dr. sc. Marinko Ogorec, ističući kako "...napad na Markovu trgu nije bio napad na štice osobu, već na štice objekt i prostor. U Republici Hrvatskoj nakon Domovinskog rata nije bilo pokušaja oružanih napada na pojedine štice osobe i nadajmo se da će tako i ostati. Što se tiče konkretnog slučaja, još uvijek ne postoje potpuno jasni pokazatelji motiva napada. S obzirom na to da je napadač izvršio samoubojstvo, a svi dosad objavljeni materijali samo dodatno otvaraju nova pitanja,

vrlo će teško biti u potpunosti rasvijetliti pravu istinu. Nažalost, ovaj nemili događaj dovoljno jasno pokazuje kako niti Republika Hrvatska nije imuna na pojedinačne oblike nasilja koje uglavnom gledamo putem medija u drugim zemljama".

Eminentni stručnjak za sigurnost tom prigodom je istaknuo da kada god dobije pitanje o tome je li Hrvatska sigurna uvijek komentira kako je Hrvatska sigurna zemlja i da je prosječan građanin naše zemlje po pitanju osobne sigurnosti od mogućeg terorističkog ili kriminalnog napada znatno sigurniji nego stanovni-

Terorizam je smišljena uporaba ili prijetnja nezakonitim nasiljem radi usađivanja straha s namjerom prisiljavanja ili zastrašivanja vlasti ili društva kako bi se postigli ciljevi koji su općenito politički, vjerski ili ideološki

ci mnogih većih i razvijenijih europskih država. U konačnici analizu napada na Markovu trgu dao je i stručnjak Ante Letica, bivši šef operativaca SOA-e, pri čemu je ustvrdio kako napad na Vladu smatra terorizmom te ističe "da se posebno kod ovakvih teških kaznenih djela kao što je terorizam nećemo približiti točnom motivu jer je počinitelj sam sebi oduzeo život. No, po svim drugim elementima predmetno označava napad na instituciju vlasti u Hrvatskoj, oružjem. Na snimci se moglo vidjeti da je počinitelj vrlo spreman i sposoban i da on pogađa policajca, policajac ranjen bježi, on ponovno puca u njega u namjeri da ga ubije. U isto vrijeme ne puca na slučajnog prolaznika koji je vukao karijolu.

Zaključujemo da je, unatoč terorističkim napadima, prijetnjama i ugrozama sigurnosti, Republika Hrvatska ipak sigurna zemlja. Naše institucije poklonile su pažnju temeljnim nacionalnim dokumentima - Nacionalnoj strategiji za prevenciju i suzbijanje terorizma i Akcijskom planu o prevenciji i suzbijanju terorizma

na području Republike Hrvatske a kao članica Europske unije priklonila se svim institucijama u pogledu suradnje u borbi protiv međunarodnog i europskog terorizma. Za RH od važnog su značaja i europski dokumenti odnosno Europska konvencija o suzbijanju terorizma iz 1977. godine, Protokol izmjene i dopune Europske konvencije o suzbijanju terorizma iz 2003. godine, Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju terorizma iz 2005. godine te Okvirne odluke o borbi protiv terorizma iz 2002. i 2008. godine.

Moramo spomenuti i važnost Europol kao jedne značajne institucije, policijske agencije u borbi protiv terorizma koja je danas po svemu sudeći jača nego ikad s većim ovlastima, tehnologijom, opremom i ljudstvom. Republika Hrvatska, kao mlada europska država zapadnog Balkana, nastoji stati uz bok drugim europskim državama s dužim stažem i iskustvom u borbi protiv terorizma na svim životnim područjima.

Svjedoci smo i svakodnevnih cyber napada i prijetnji koji se upravo ovih dana događaju u Republici Hrvatskoj a koji su upućeni na kritičnu infrastrukturu, na zdravstveni sustav, Ministarstvo financija, Poreznu upravu, Nacionalnu banku, na Zagrebačku burzu. Dakle, radi se o cyber napadima koji su usmjereni na točno ciljanu kritičnu infrastrukturu u RH koja nažalost i unatoč važećim propisima, nije dovoljno zaštićena. Predmetni cyber napadi imaju se dobrim dijelom smatrati cyber terorizmom jer svojim terorističkim napadima i prijetnjama stvaraju ugrozu i prijetnje nacionalnoj sigurnosti ljudi i imovine većih razmjera.

U smislu razumijevanja i analize napada, terorističkog čina i nasilja gledanog s aspekta jednog građanina možemo kazati kako borba protiv terorizma kao i terorističkih napada te prijetnji mora biti stalna, kontinuirana, neprestana kako bi se napadi i prijetnje sveli na najmanju moguću mjeru.

Statistički pokazatelji govore da s rastom i povećanjem modernih tehnologija terorizam sve više jača i predstavlja sve veću opasnost i postaje globalna sigurnosna prijetnja. Stoga, u svrhu pružanja otpora i borbe protiv terorizma potrebno je da, priznali mi to ili ne, naša spremnost u borbi protiv terorizma zauzme važan dio svakodnevice i time bude u fokusu javnosti jer čim pomislimo da smo sigurni i da živimo u sigurnoj zemlji dogodi se, nažalost, upravo suprotno. ■